

УДК: 343.1

DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-1-1-26-35>

**Шапарь Артем Олександрович,**  
кандидат юридичних наук  
(Донецький юридичний інститут МВС України,  
м. Кривий Ріг)  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5327-701X>

**Елаєв Юрій Леонідович,**  
адвокат  
(Рада адвокатів Дніпропетровської області, м. Кривий Ріг)  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7101-0730>

---

## ЮРИДИЧНА ДОКТРИНА ЯК ДЖЕРЕЛО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНЕ ГНОСЕОЛОГІЧНЕ (ЕПІСТЕМОЛОГІЧНЕ) ДОСЛІДЖЕННЯ (ЧАСТИНА ПЕРША)

---



У статті здійснено науковий пошук у сфері дослідження юридичної доктрини як джерела кримінального процесуального права України. Так, у першій частині цієї наукової праці проаналізовано передусім фундаментальні юридичні теорії, які вплинули на юридичну доктрину як джерело права взагалі, так і кримінального процесуального права України зокрема. Водночас кримінально-процесуальна юридична доктрина є джерелом формування кримінального процесуального права України як галузі публічного права, його правових інститутів та норм права.

**Ключові слова:** юридична доктрина; правова доктрина; доктрина; джерело права; джерело кримінального процесуального права України; кримінально-процесуальна доктрина; кримінально-процесуальна юридична доктрина; юридична доктрина в кримінальному провадженні.

**Постановка проблеми.** Кримінальне процесуальне право України є галуззю публічного права України, яка за своєю юридичною структурою є кодифікованою, тобто ґрунтується на принципі монізму (моністичності, моноструктурності), згідно з яким відповідний кодекс, а саме Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) [1] як джерело права визначає загальну систему правових інститутів та правових норм цієї сфери права України. У свою чергу, еволюційний розвиток кримінального процесуального права України рік за роком формує новітню систему джерел з урахуванням принципу поліструктурності джерел права. Згідно з цим принципом юридична доктрина є або принаймні може вважатися одним із джерел кримінального процесуального права України.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Юридична доктрина як джерело кримінального процесуального права у фаховій літературі є малодослідженою. Учені-процесуалісти насамперед розглядають такі традиційні джерела процесуального права, як нормативно-правовий акт і судовий прецедент. Останній у теорії кримінального процесу досліджується з різних позицій. Проте саме юридична доктрина є окремим джерелом права, що включає різноманітні доктринальні підходи, конвенції, принципи та парадигми, використання яких у практиці кримінального провадження є вкрай необхідним для справедливого вирішення кримінально-правового конфлікту. Нині всезагальне та визначальне значення для

фундаментального дослідження юридичної доктрини мають наукові праці вчених-юристів Р. Давида, К. Жоффре-Спінозі, Д. Ролза, Г. Кельзена. У своїх творах науковці-правознавці здійснювали переважно загальнотеоретичне вивчення юридичної доктрини як джерела права, однак без її тематичного розгляду безпосередньо як джерела кримінально-процесуального права. Тому ґрунтовний аналіз юридичної доктрини як джерела кримінального процесуального права України в контексті загального гносеологічного (епістеміологічного) дослідження вважаємо актуальним та своєчасним.

**Постановка завдання.** Започаткувати новітню наукову традицію дослідження юридичної доктрини як джерела кримінально-процесуального права України на гносеологічному рівні спеціалізованих, особливо спеціалізованих, високоспеціалізованих наукових досліджень з об'єктом пізнання – юридична доктрина як джерело кримінально-процесуального права та предметом пізнання – поняття (визначення, дефініція), ознаки, принципи, система (загальна структура та окремі елементи), класифікація та види (класи), інші правові особливості юридичної доктрини як джерела кримінально-процесуального права України. Убачається, що станом на сьогодні необхідно розпочати формування та інституціалізацію вчення про юридичну доктрину як джерело кримінально-процесуального права України, як найновітнішого елементу (частини) загальної системи кримінально-процесуальних наукових знань із урахуванням правоположень чинного КПК України. Унаслідок чого юридична доктрина завершально й остаточно структурується в окремий самостійний підінститут (субінститут) у межах інституту джерел кримінально-процесуального права України.

**Метою статті** є гносеологічне (епістеміологічне) дослідження концепцій (теорій) правової доктрини для майбутнього формування системи знань про юридичну доктрину в кримінальному процесуальному праві України з урахуванням динаміки змін та доповнень до новітнього кримінального процесуального законодавства України. Цією науковою працею автори мають на меті привернути увагу юридичного наукового співтовариства України до необхідності подальших спеціальних фундаментальних наукових досліджень юридичної доктрини як: а) одного з джерел права в кримінальному провадженні, яке здійснюється судовими та правоохоронними органами України; б) джерела кримінально-процесуального права України, тобто самостійного, окремого правового субінституту (підінституту) в межах правового інституту джерел кримінально-процесуального права України.

**Виклад основного матеріалу.** Для реалізації поставленої мети слід детально розглянути теорії (концепції) наукового підходу визнання юридичної доктрини як джерела права (у тому числі кримінально-процесуального права).

Наявність багатьох джерел права є однією з ознак належності правової системи України до романо-германської правової сім'ї. Так, на думку французьких дослідників права Р. Давида, К. Жоффре-Спінозі, спільним для держав романо-германської правової сім'ї є те, що джерела права існують у вигляді «закону, звичаю, судової практики, доктрини та деяких вищих принципів» [2, с. 78]. При цьому науковці звертають увагу на «підхід до норми права, яка в країнах романо-германської правової системи розуміється в її законодавчому та доктринальному аспектах» [2, с. 77]. Таким чином, указані вчені у сфері права у своєму дослідженні використовують поняття «доктрина».

Водночас у монографії Н. М. Пархоменко «Джерела права: проблеми теорії та методології» зазначається, що: «правова доктрина – це документ, який містить

концептуально оформлені правові ідеї, принципи, розроблені вченими з метою вдосконалення законодавства, усвідомлені суспільством і визнані державою як обов'язкові. Правова доктрина не в усіх країнах є джерелом права, хоча значення наукових праць юристів для формування моделі правового регулювання визнається законодавцями багатьох країн» [3, с. 167].

Тому можна розглядати питання про диференціацію (класифікацію) галузей права, зокрема кримінального процесуального права, на ті, в яких юридична доктрина: 1) визнається як джерело права; 2) не заперечується як джерело права. При цьому критерієм для такого поділу може бути саме значення наукових праць юристів для формування моделі правового регулювання у відповідній галузі права певної держави.

Дефініцію юридичної доктрини в межах цього дослідження можна вважати тотожною категоріям «доктрина», «правова доктрина». Також слід зауважити, що в цій розвідці термін «юридична доктрина» буде застосовуватися з метою підкреслити зв'язок джерела права як власне з правом, так і з державою як фундаментальною правовою категорією всіх юридичних наук, у тому числі науки кримінального процесу. Вбачається, що юридична доктрина, по суті, нарівні з законодавчими актами визначає підходи до норм права в державах континентальної Європи (до того ж і в Україні).

Указаний вище підхід свідчить про необхідність та актуальність дослідження доктринальних аспектів: права, законодавства та юридичної науки, зокрема у сфері кримінального процесуального права України.

Крім КПК України, законів України та підзаконних актів законодавства України в царині кримінального провадження, іншими рівнозначними джерелами кримінального процесуального права України є: правові звичаї, судова практика, загальні принципи права, загальновизнані принципи й норми міжнародного права, юридична доктрина. Ці правові джерела можуть застосовуватися в практичній процесуально-застосовній діяльності правоохоронних і судових органів одночасно та на одному рівні з законом.

Такий підхід до системи джерел права відповідає приписам частини 1 статті 22 Конституції України [4], згідно з якою «права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними», тобто гарантування та забезпечення охорони й захисту прав людини як на підставі законів та нормативно-правових актів України, так й інших джерел права.

Так, принцип верховенства права, який є фундаментальним та встановленим Конституцією в правовій системі України (у тому числі в галузі кримінального процесуального права України), починаючи з 28 червня 1996 року (з дня прийняття Конституції України [4]), на чверть століття раніше досліджувався відомим американським ученим-юристом Джоном Ролзом у монографії «Теорія справедливості», зокрема в параграфі 30 «Верховенство права» [5, с. 326–336]. Перше видання книги вийшло друком у 1971 році. У межах принципу верховенства права дослідник визначає: справедливе здійснення закону; приписи справедливості, що пов'язані з владою закону; принцип законності; правила природної справедливості; законопорядок; принципи та правила закону; принцип свободи; раціональність процедур слідства. Крім того, у монографії Джона Ролза під час характеристики принципу верховенства права зазначається про те, що: «припис ухвалення подібних рішень у схожих випадках істотно звужує свободу дій суддів та інших представників влади» [5, с. 330].

Таке бачення принципу верховенства права в розумінні правообмежень у сфері процесуальних (у тому числі судових рішень) щодо позбавлення і/або обмеження прав людини і громадянина є, по суті, новітнім дослідженням у галузі процесуальних (передусім кримінально-процесуальних) повноважень судових та правоохоронних органів, що знаходить своє висвітлення у тезах французького юриста Габрієля де Тарда щодо: а) визначення обвинувачення [6, с. 293]; б) мінімуму вірогідності, що вимагається від доказів [6, с. 293]; в) влади судів [6, с. 294].

На зорі новітнього часу світової історії питанню дослідження юридичної доктрини значну увагу приділяв відомий німецький філософ Георг Вільгельм Фрідріх Гегель, який зазначав про «сповнений смислу довідковий засіб, який має назву цитатний закон» [7, с. 186]. Призначення цього цитатного закону він убачав у тому, щоб «пізнавати наявний зміст законів у його певній загальності, тобто осмислено сприймати його» [7, с. 186].

Викладене вище свідчить про нерозривний взаємозв'язок юридичної доктрини та закону. Указаний факт підтверджує, що цитатний закон – юридична доктрина – є засобом наукового дослідження (пізнання) змісту позитивного права, передусім закону як джерела права.

Серед сучасних напрямів дослідження юридичної доктрини в кримінальному процесуальному праві України необхідно виокремити визначення правової доктрини одним із елементів предмета кримінального процесуального регулювання. Так, на думку вченого-правознавця Т. О. Лоскутова, «засадничими можуть бути елементи предмета кримінального процесуального регулювання, що відображають призначення кримінального провадження та його основоположні ідеї, принципи, завдання» [8, с. 156].

Такий висновок провідного українського фахівця в царині кримінально-процесуальної науки Т. О. Лоскутова повністю відповідає тезі всесвітньовідомого дослідника права та автора теорії чистого правознавства Ганса Кельзена передусім стосовно того, що: «...всі уявлення, які мають фактичний вплив на функцію створення і застосування права, зокрема моральні й політичні принципи, правові теорії, думки експертів і таке інше» [9, с. 259]. Убачається, що кожен із названих вище вчених-юристів по-своєму розуміє юридичну доктрину: як основоположні ідеї (Т. О. Лоскутов) у сфері кримінального процесу та як правові теорії, думки експертів (Г. Кельзен) у частині теорії держави та права, філософії права.

Зважаючи на розуміння концепції засадничого елементу предмета кримінального процесуального регулювання з урахуванням юридичної доктрини (основоположних ідей та правових теорій, думок експертів) та здійснюючи синтез вчення про предмет кримінального процесуального регулювання і вчення про джерела права, можемо вважати, що юридична доктрина в кримінальному процесі як система фундаментальних (теоретичних) знань, як основоположні ідеї про кримінально-процесуальне право України, по суті, є одним із засадничих елементів предмета кримінального процесуального регулювання. У свою чергу, вбачається, що кримінально-процесуальні принципи, завдання є іншими, самостійними та окремими засадничими елементами предмета кримінального процесуального регулювання, які необхідно досліджувати окремо, незалежно від доктрини.

У зв'язку з цим є можливість розглядати юридичну доктрину як імперативне (директивне) джерело кримінального процесуального права України з позиції змісту правового регулювання, який створює форми засадничого елементу предмета

кримінального процесуального регулювання, а саме: норми та принципи міжнародного права, конституції окремих держав (зокрема Конституція України), загальні засади кримінального процесу (як прямо передбачені нормами КПК України, так і ті, які є загальними принципами, що не затверджені законом), які разом й у своїй системі є верховними і/або вищими джерелами кримінального процесуального права в правових структурах окремих держав. Сучасна стадія розвитку наукової правової думки в Україні, передусім щодо доктрини українського вітчизняного кримінального процесуального права, характеризується наявністю конституційно-правового регулювання забезпечення і гарантування охорони та захисту прав людини, відповідно до яких кримінально-процесуальну юридичну доктрину необхідно «змінювати у зв'язку з актуалізацією та активізацією аксіологічних і антропологічних досліджень» [10, с. 3]. Одним із напрямів новітніх кримінально-процесуальних досліджень є той, у відповідності до якого «подальший розвиток предмета кримінального процесуального регулювання відобразатиметься насамперед через головний його елемент – права, свободи й законні інтереси» [8, с. 156].

У сфері практичної реалізації названого вище наукового положення про права, свободи й законні інтереси (як головний елемент предмета кримінального процесуального регулювання) необхідно звернути увагу, зокрема, на застосування правової доктрини щодо принципу відповідальності держави перед людиною в процесуальних рішеннях органів конституційного нагляду та контролю під час вирішення правових питань щодо факту грубого, системного, масового порушення державою кримінально-процесуальних прав людини незалежно від часу їх учинення, який минув від дня скоєння порушень прав людини і до дня постановлення судового рішення, що визнає та підтверджує факт порушення прав людини з боку держави та її інституцій і засуджує цей факт.

Так, у рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 16 липня 2019 року № 9-р/2019, справа № 1-24/2018(1919/17), яке є обов'язковим, остаточним та таким, що не може бути оскаржено, зазначено: «Численні офіційні документи, видані впродовж панування комуністичного режиму, містили прямі вказівки щодо організації масових репресій з використанням радянських каральних органів. З початку 1920-х до середини 1950-х років на українських землях, що перебували під комуністичним режимом, здійснювалася всеосяжна державна репресивна політика. Судові та позасудові розправи супроводжувалися фальсифікаціями звинувачень, катуваннями, масовими порушеннями принципів судочинства і процесуальних норм, позбавленням права на захист на всіх стадіях кримінального провадження, створенням нестерпних умов утримання репресованих осіб. Мільйони невинних людей перебували у слідчих ізоляторах, таборах, тюрмах і місцях заслання в нелюдських умовах, що призводило до втрати здоров'я та передчасної смерті багатьох з них» [11].

Убачається, що в такому разі юридична дефініція принципів судочинства і процесуальних норм (у царині кримінального провадження), з одного боку, розуміється як певні правоположення, які за своїм змістом є більш широкими, ніж система нормативно-правових актів певної держави. Тому можемо вважати, що ця

юридична категорія включає до свого складу позитивне право, а також природне право, міжнародне гуманітарне право.

Крім того, до складу принципів судочинства і процесуальних норм (у царині кримінального провадження) можуть належати філософсько-правові та кримінально-процесуальні думки юристів, які в певну історичну епоху у своїх працях обґрунтовували концепції щодо: 1) безумовного та беззаперечного скасування форм поневолення людини (у тому числі шляхом заборони рабства (рабовласництва) і работоргівлі, кріпосництва та кріпосного права); 2) конституційно-правового обмеження абсолютної державної влади монархів над підданими, голів держав у формі республіки над громадянами; 3) заперечення і критики проти держав-тираній та держав-деспотій; 4) юридичної (зокрема кримінальної) відповідальності суб'єктів державно-владних повноважень за порушення прав людини та громадянина; 5) категоричної та імперативної заборони позасудового притягнення людини до кримінальної відповідальності (передусім шляхом скасування інституційних можливостей окремих держав щодо позасудового застосування кримінальних покарань у вигляді позбавлення волі на певний строк, довічного (безстрокового) позбавлення волі, смертної кари та недопущення застосування таких позасудових заходів примусу та покарання в подальшому функціонуванні та діяльності держав у майбутньому).

З іншого боку, принципи судочинства і процесуальні норми (у царині кримінального провадження) можуть розумітися у вузькому значенні, тобто як всезагальна гуманістична кримінально-процесуальна юридична доктрина, яка сформувалася на підставі теорій та концепцій учених-філософів європейського та північноамериканського Просвітництва XVIII століття, які здійснювали наукові дослідження здебільшого у сфері тогочасних, можливо, первинних систем знань із теорії держави і права, філософії права, соціології права, політології, історії держави і права, історії політичних та правових вчень, міжнародного публічного права, порівняльного правознавства, конституційного (державного) права, адміністративного права.

У свою чергу, викладене в тексті вказаного вище рішення Конституційного Суду України від 16 липня 2019 року юридичне формулювання «судові та позасудові розправи супроводжувалися масовими порушеннями принципів судочинства і процесуальних норм» (у поєднанні із зазначенням про те, що «мільйони невинних людей перебували у слідчих ізоляторах...») насправді є судовим висновком про порушення тогочасною державою (в особі комуністичного режиму та радянських каральних органів) основних засад кримінального провадження під час досудового слідства та під час судового розгляду кримінальних справ за обвинуваченням людини та громадянина у вчиненні (скоєнні) діянь (дій, бездіяльності), заборонених тогочасним карним законодавством.

Серед дискусійних питань у царині спеціального фундаментального пізнання юридичної доктрини в кримінальному провадженні та в кримінально-процесуальному праві України є визначення правової доктрини як джерела кримінального процесу і/або кримінально-процесуального права України.

Так, український вчений-правознавець В. Т. Нор висловлює таку думку: «Якщо кримінальний процес є діяльністю його учасників, які вступають між собою у правові відносини, то кримінальне процесуальне право є системою правових норм, які регулюють цю діяльність і правові відносини, що виникають при цьому» [12, с. 35–36].

Отже, маємо змогу продовжувати науковий пошук у сфері розмежування юридичної доктрини кримінального процесу, з одного боку, та юридичної доктрини кримінально-процесуального права, з іншого боку, досліджуючи при цьому спільні та відмінні ознаки кожного з видів юридичної доктрини в кримінальному провадженні.

**Висновки.** На підставі наведеного вище вбачаємо можливим здійснювати подальше наукове дослідження: 1) впливу юридичної доктрини на кримінально-процедуральну (процедурну) діяльність учасників кримінального процесу; 2) правової доктрини як складової частини (елементу) системи правових норм, які регулюють кримінально-процесуальну діяльність і правові відносини, що виникають при цьому в галузі кримінального провадження. Як джерело права, юридична доктрина має суттєве значення для науки кримінального процесу в таких сферах: 1) дослідження новітніх наукових теорій (учень, концепцій) у царині кримінального провадження зарубіжних колег-правознавців; 2) вивчення кримінально-процесуального права іноземних держав шляхом ознайомлення з науковими думками професорів-юристів відповідних наукових установ близького та далекого зарубіжжя щодо кримінально-процесуальних правових інститутів і норм у державах, право яких вони досліджують, що буде сприяти розвитку: а) спеціального порівняльного правознавства в Україні в частині наукового пізнання кримінального процесу іноземних держав у цілому та окремих його правових інститутів та норм зокрема; б) спеціальної частини кримінального процесу України стосовно наукового пізнання кримінального процесуального права відповідних іноземних держав українськими вченими-дослідниками у сфері кримінального провадження.

Таким чином, юридична доктрина як джерело кримінального процесуального права України, безумовно, впливає на розвиток кримінального процесуального законодавства в частині його створення, тлумачення та вдосконалення, а також на регулювання кримінальних процесуальних відносин між учасниками кримінального провадження.

Зміст юридичної доктрини як джерела кримінального процесуального права встановлює його прогресивність серед інших традиційних джерел, зумовлює перспективність спеціального дослідження.

Усе наведене вище свідчить про очевидну необхідність продовження наукового пошуку щодо формування системи знань про юридичну доктрину як джерело кримінального процесуального права України та подальшого пізнання загальних гносеологічних концепцій з метою розробки відповідних навчальних програм із навчальної дисципліни «Кримінальний процес» для студентів (курсантів) юридичних закладів вищої освіти (факультетів) із урахуванням: 1) написання (складення) навчально-методичної літератури (підручників, посібників) з окремим параграфом «Юридична доктрина як джерело кримінального процесуального права України»; 2) включення питання про юридичну доктрину як джерело кримінального процесуального права України до методичних рекомендацій з вивчення навчальної дисципліни «Кримінальний процес»; 3) уведення окремого екзаменаційного запитання «Юридична доктрина як джерело кримінально-процесуального права України»; 4) розгляд та вирішення питання про запровадження викладання спеціального навчального курсу «Кримінально-процесуальна доктрина» для студентів (курсантів) юридичних закладів вищої освіти (факультетів), які здійснюють підготовку кадрів для судових та правоохоронних (правозастосовних) органів державної влади (державних органів) України.

Здійснення наукових досліджень щодо юридичної доктрини як джерела кримінального процесуального права України є доволі перспективним напрямом, оскільки розроблення цих проблем буде сприяти вдосконаленню всієї системи джерел кримінального процесуального права і як наслідок – ефективному регулюванню відносин між учасниками кримінального процесу.

Вивчення особливостей юридичної доктрини як джерела кримінального процесуального права України під час освітнього процесу також позитивно впливатиме на компетентність майбутніх юристів та правознавців.

**Перспективним напрямом подальших наукових досліджень** є формування спеціальної галузевої кримінально-процесуальної юридичної доктрини як джерела кримінально-процесуального права, як самостійного епістеміологічного елемента, який остаточно структурується як єдине ціле та який буде однозначно відмежовуватися від юридичної доктрини, як джерела права взагалі, як загальної теоретичної категорії, що досліджується переважно в царині теорії держави і права та філософії права здебільшого в загальноправовому та філософсько-правовому розумінні.

Одним із наступних гносеологічних кроків на шляху до зазначеної евристичної мети є дослідження теорій (концепцій) наукового підходу незаперечення юридичної доктрини як джерела права (у тому числі кримінально-процесуального права).

Наукове дослідження кримінально-процесуальної правової доктрини триває.

#### Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 року № 4651-VI. *Голос України* від 19.05.2012. № 90–91.
2. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности : пер с фр. В. А. Туманова. М: Междунар. отношения, 1999. 400 с.
3. Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології: монографія. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка». 2008. 336 с.
4. Конституція України : від 28.06.1996 року (із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. № 30. Ст. 141.
5. Ролз Джон. Теорія справедливості / переклад з англ. О. Мокровольського. К: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 822 с.
6. Тард Г. Преступник и преступление. Сравнительная преступность. Преступления толпы / сост. и предисл. В. С. Овчинского. М.: ИНФРА-М, 2004. VIII. 391 с.
7. Гегель Георг Вільгельм Фрідріх. Основи філософії права, або природне право і державознавство / переклад з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра. К.: Юніверс, 2000. 336 с.
8. Лоскутов Т. Перспективні напрями розвитку предмета регулювання кримінального процесуального права. *Підприємство, господарство і право*. 2016. № 3. С. 153–157.
9. Кельзен Ханс. Чисте Правознавство : З дод.: Проблема справедливості / переклад з нім. О. Мокровольського. К.: Юніверс, 2004. 496 с.
10. Лоскутов Т. О. Структурні елементи предмету правового регулювання у кримінальному процесі. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2013. № 1 (7). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13ltoukr.pdf> (дата звернення: 01.02.2021).
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 16 липня 2019 року № 9-р/2019. *Справа № 1-24/2018 (1919/17)*. *Вісник Конституційного Суду України*. 2019. № 5. С. 19.
12. Нор В. Т. Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі». *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2017. № 1 (15). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukr.pdf> (дата звернення: 01.02.2021).



## References

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 roku № 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine : Law of Ukraine]. *Holos Ukrainy* vid 19.05.2012. № 90–91 [in Ukrainian].
2. David, R., ZHoffre-Spinozi, K. (1999). *Osnovnye pravovye sistemy sovremennosti* [The main legal systems of our time] : perevod s fr. V. A. Tumanova. M: Mezhdunar. otnosheniya. 400 s. [in Russian].
3. Parkhomenko, N. M. *Dzherela prava: problemy teorii ta metodolohii* [Sources of law: problems of theory and methodology] : monohrafiia. K: TOV «Vydavnytstvo «Iurydychna dumka». 2008. 336 s. [in Ukrainian].
4. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine] : vid 28.06.1996 roku (iz zminamy ta dopovnenniamy). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* vid 23.07.1996. № 30. St. 141 [in Ukrainian].
5. Rolz, Dzhon (2001). *Teoriia spravedlyvosti* [Theory of justice] / pereklad z anhli. O. Mokrovolskoho. K: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy». 822 s. [in Ukrainian].
6. Tard, G. (2004). *Prestupnik i prestuplenie. Sravnitel'naya prestupnost'. Prestupleniya tolpy* [Outlaw and crime. Comparative crime. Crowd crimes] / sost. i predisl. V. S. Ovchinskogo. M: INFRA-M. VIII, 391 s. [in Russian].
7. Hegel, Georg Vilhelm Fridrikh. (2000). *Osnovy filosofii prava, abo pryrodne pravo i derzhavoznavstvo* [Fundamentals of philosophy of law, or natural law and political science] / pereklad z nim. R. Osadchuka ta M. Kushnira. K.: Yunivers. 336 s. [in Ukrainian].
8. Loskutov, T. (2016). *Perspektyvni napriamy rozvytku predmeta rehulivannia kryminalnoho protsesualnoho prava* [Perspective directions of development of the subject of regulation of criminal procedural law]. *Pidpriemstvo, hospodarstvo i pravo*. № 3. S. 153–157 [in Ukrainian].
9. Kelzen, Hans (2004). *Chyste Pravo* : z dod.: *Problema spravedlyvosti* [Pure Jurisprudence : From appendix: The problem of justice] / pereklad z nim. O. Mokrovolskoho. K.: Iunivers. 496 s. [in Ukrainian].
10. Loskutov, T. O. (2013). *Strukturni elementy predmetu pravovoho rehulivannia u kryminalnomu protsesi* [Structural elements of the subject of legal regulation in criminal proceedings]. *Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Pravo»*. 2013. № 1(7). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13ltoukp.pdf> (data zvernennia: 01.02.2021) [in Ukrainian].
11. *Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 46 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) Zakonu Ukrainy «Pro zasudzhennia komunistychnoho ta natsional-sotsialistychnoho (natsystyskoho) totalitarnykh rezhymiv v Ukraini ta zaboronu propahandy yikhnoi symvoliky» vid 16 lypnia 2019 roku № 9-r/2019. Sprava № 1-24/2018 (1919/17)* [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional petition of 46 deputies of Ukraine on the compliance of the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the Law of Ukraine «On Condemnation of Communist and National Socialist (Nazi) Totalitarian Regimes in Ukraine and Prohibition of Propaganda of Their Symbols» of July 16, 2019 № 9-r/2019]. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy*. 2019. № 5. S. 19 [in Ukrainian].
12. Nor, V. T. (2017). *Vidhuk ofitsiinoho oponenta doktora yurydychnykh nauk Nora Vasylia Tymofiiovycha pro dysertatsiiu Loskutova Tymura Oleksandrovycha «Predmet pravovoho rehulivannia u kryminalnomu protsesi»* [Response of the official opponent of Doctor of Laws Nor V. T. about the dissertation of Loskutov T. O. «Subject of legal regulation in criminal proceedings»]. *Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Pravo»*. № 1(15). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf> (data zvernennia: 01.02.2021) [in Ukrainian].

**Shapar Artem,**

PhD in Law

(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Kryvyi Rih )

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5327-701X>

**Yelaiev Yuriy,**

Lawyer

(Council of Advocates of Dnipropetrovsk region, Kryvyi Rih)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7101-0730>

---

**JUDICIAL DOCTRINE AS A SOURCE OF CRIMINAL PROCEDURE LAW OF UKRAINE: GENERAL GNOSEOLOGICAL (EPISTEMIOLOGICAL) RESEARCH (PART ONE)**

---

*In this scientific article the research of judicial doctrine as a source of criminal procedure law of Ukraine is carried out. This article analyzes the ideas and theories of different jurists of the past and present in the field of judicial doctrine. At the same time, in the analysis of general issues related to judicial doctrine as a source of law, scientific research is*

*carried out on the aspect of judicial doctrine as a source of criminal procedure law of Ukraine in particular. Also, the article states the opinion that it is possible to carry out scientific research in the field of distinguishing between the judicial doctrine of criminal procedure, on the one hand, and the judicial doctrine of criminal procedure law, on the other hand; exploring the common features and distinctive features of each of the above types of judicial doctrine in criminal proceedings. In addition, the article notes the idea that knowledge of judicial doctrine of criminal procedure (in particular), which will be distinguished from judicial doctrine (in general), is a promising area of further research. The article identifies the ways of scientific and educational comprehension of judicial doctrine as a source of criminal procedure law of Ukraine. In particular, the article addresses the possibility of considering and resolving the issue of introducing the teaching of a special training course titled «Criminal Procedure Doctrine» for students (cadets) of law universities (faculties) which carry out training for judicial and law enforcement (administering) public authorities (government agencies) of Ukraine. The gnoseological feature of this part of the scientific work is that it considers and analyzes the theories (concepts) of the scientific approach to the recognition of judicial doctrine as a source of law (including criminal procedure law). Please note that this article is the first part of a more significant amount of scientific work under the above title. The work on epistemological study of the field of judicial doctrine as a source of criminal procedure law of Ukraine continues.*

**Key words:** *judicial doctrine; legal doctrine; doctrine; source of law; source of criminal procedure law of Ukraine; criminal procedure doctrine; judicial doctrine of criminal procedure; judicial doctrine in criminal proceedings.*

Надійшла до редакції 10.02.2021